

**ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
Խ. ԱՔՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ**

ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ԼԵՎՈՆ ԳԱՌՆԻԿԻ

**ՄԻՋԻՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ
ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑՈՎ**

ԺԳ.00.01 - «Մանկավարժության տեսություն և պատմություն»
մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական
աստիճանի հայցման ատենախոսության

Ս Ե Ղ Մ Ա Գ Ի Ր

Ատենախոսության թեման հաստատվել է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում:

Գիտական ղեկավար՝	Մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Հ. Հ. Պետրոսյան
Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝	Մանկավարժական գիտությունների դոկտոր Ա. Վ. Աբրահամյան Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու Բ. Լ. Երիցյան
Առաջատար կազմակերպություն՝	Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտ

Ատենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2015թ. փետրվարի 12-ին ժամը 12⁰⁰-ին Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՀ-ի «Մանկավարժություն» 020 մասնագիտական խորհրդի նիստում:

Հասցեն՝ 0010, Երևան, Տիգրան Մեծի 17:

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2015 թ.-ի հունվարի 12-ին:

Մասնագիտական խորհրդի գիտ. քարտուղար,
մանկավարժական գիտ. թեկնածու, դոցենտ՝

Ա.Հ.Սվաջյան

ԱՏԵՆԱՆՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Թեմայի արդիականությունը: Կրթության բարեփոխումները ուղղված են կրթության հումանացմանն ու ժողովրդավարացմանը, կրթության անձնակողմնորոշիչ ուղղվածության ձևավորմանն ու անձնական և հասարակական շահերին, անձի հոգեֆիզիկական և բարոյական հոգևոր հատկությունների զուգակցման արդյունավետությանը: Կրթության զարգացման իրական գործընթացները տեղի են ունենում հասարակության սոցիալ-տնտեսական գործընթացների և պետական հասարակարգի քաղաքական համակարգի արմատական փոփոխությունների հետ միաժամանակ:

Կրթության վերակազմակերպման ռազմավարությունն ուղղված է համընդհանուր, միևնույն բովանդակությամբ ուսումնական ծրագրերի և դասագրքերի դեմ: Այդ քայլերը սկսվեցին երկրի համար ծանր շրջանում, ինչը պայմանավորված է Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական և քաղաքական կյանքում տեղի ունեցող արմատական փոփոխություններով, հասարակության ամբողջական փոխակերպմամբ, որոնք իրենց հերթին սաստկացան գլոբալ և տարածաշրջանային գործընթացներով, ազգամիջյան հարաբերությունների սրացմամբ, բնակչության սոցիալ-կենցաղային պայմանների վատթարացմամբ, նախադպրոցական և դպրոցական տարիքի երեխաների հիվանդացման մակարդակի աճով, երիտասարդների կողմից կատարվող հանցագործությունների, ոգելից խմիչքների և թմրանյութերի օգտագործման աճով: Նշված և մի շարք այլ հանգամանքներ դարձան ընդհանուր դաստիարակության գործընթացի և ըստ բովանդակության նրա առանձին բաղադրիչների, այդ թվում ֆիզիկական դաստիարակության, մասնավորապես նաև «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի արդիականացման հրամայական:

Այս անենը հաշվի առնվեցին Հայաստանի Հանրապետության կրթության ոլորտի օրենսդրության, «Ֆիզիկական կուլտուրայի մասին» օրենքի, հանրակրթության պետական չափորոշիչի, մասնագիտական կրթության մասնագիտությունների պետական կրթական չափորոշիչների և այլ նորմատիվ ակտերի մշակման գործընթացում:

Պարտադիր պայման է հանդիսանում միայն պետական կրթական չափորոշիչի «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի պահանջների կատարումը:

Մասնագիտական գրականության մեջ քննարկվում են ֆիզիկական դաստիարակության արդիականացման այլընտրանքային հայեցակարգեր: Կրթության կառավարման մարմինների կողմից երաշխավորվել են միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի ուսումնական ծրագրերի տարբերակներ: Այս փոփոխությունները իրականանում են միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ֆիզիկական վարժությունների պարապմունքների պատմականորեն ձևավորված տեսակի մասնակի կորուստի պայմաններում: Ավելին՝ ֆիզիկական կուլտուրայի արտադասարանական պարապմունքները զրկվել են համապատասխան նյութական և բարոյական աջակցությունից, ինչի պատճառով ընդհանրապես չեն իրականացվում միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում:

Պետության սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական կողմնորոշման վերակազմակերպման պայմաններում ֆիզիկական դաստիարակության և «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի կարգավիճակը միջին մասնագիտական կրթության բովանդակության ներքո ամրապնդվում է, դառնում սոցիալապես ավելի ուղղորդված, քան նախկինում: Ֆիզիկական կուլտուրան երևի թե՛ երիտասարդության համար միակ մատչելի և գործող միջոցն է, որի շնորհիվ հնարավոր է սեփական մարմնի մորֆոգործառնական զարգացման թերությունների շտկումը, անձի հասարակական կարգավիճակի և հեղինակության ամրապնդումը, հոգեֆիզիկական ունակությունների ներդաշնակումը, սոցիալական պաշտպանվածության ապահովումը, ինքնադաստիարակումը, վստահության ձևավորումը և այլն: Մինչդեռ ֆիզիկական դաստիարակության կրթադաստիարակչական գործընթացը դարձյալ չի համապատասխանում անձի, հասարակության և պետության պահանջներին: Վերջին 15-20 տարիների ընթացքում սոցիալական պատվերը այս ոլորտում իրականացվում է ոչ լիովին: Ֆիզիկական դաստիարակության արդյունավետության, ոլորտում բարեփոխումների ուղղությունների, մանկավարժական տեխնոլոգիաների մշակման ուղղությամբ իրականացվել են լուրջ հետազոտություններ Վ. Կ. Բալսևիչի, Վ. Վ. Բելինովիչի, Մ. Մ. Բոգենի, Մ. Ա. Վիլինսկու և Ե. Ն. Լիտվինովի, Լ. Վ. Վոլկովայի, Յու. Դ. Ժելեզնյակի, Պ. Կ. Պետրովի, Ջ. Ի. Կուզնեցովայի, Ն. Ֆ. Կուլինկոյի, Ե. Ն. Լիտվինովայի, Ֆ. Ջ. Մեյերսոնի, Ս. Դ. Նևերկովիչի, Ա. Ա. Տեր-Հովհաննիսյանի և այլոց կողմից: Սակայն նրանց աշխատանքները հիմնականում առնչվում են հանրակրթության ոլորտին: Առաջինի բացակայության պատճառով երկրորդը ստիպված է հիմնվել կրթության այլ բովանդակություն ունեցող, այլ ուսուցման նպատակներ հետապնդող դիդակտիկ գործընթացների վրա: Տվյալ հանգամանքը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի տեսական և մեթոդաբանական դրույթներում դեռևս ֆիզիկական կուլտուրա դասավանդողի համար բավականաչափ կոնկրետ չի ներկայացված նրա գիտական և մեթոդական հիմքերը, որոնց բացակայությունը լուրջ խոչընդոտ է համակարգված ուսումնադաստիարակչական գործընթացի ձևավորման համար:

Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում սովորողների ֆիզիկական դաստիարակության գիտական հիմքերի պրոբլեմները երկար ժամանակ չեն հարթեցվել և չեն հետազոտվել պատշաճ մակարդակով, չեն մշակվել կրթության արդի հարացույցներին համապատասխան ուսուցման նոր տեխնոլոգիաներ: Առարկայի ուսումնական գործընթացի ցածր արդյունավետությունը հատուցվում էր ֆիզիկական վարժություններով զբաղվելու բազմաթիվ տեսակներով, պետության ուշադրությամբ դպրոցի տվյալ տեսանկյան գործունեությանը և այլն: Տվյալ տիպի հետազոտությունների արդիականությունը աճում է՝ կախված այն փաստից, որ ֆիզիկական կուլտուրան չունի սեփական տեխնոլոգիա և մեթոդիկա, նրա դիդակտիկ հիմքերը մինչ օրս չեն մշակվել, իսկ գիտական դրույթների պահանջարկը, որոնք կարտացոլեն ֆիզիկական կուլտուրայի առանձնահատկությունները, արդիական է:

Միջին մասնագիտական կրթության մասնագիտությունների ուսումնական պլանների և մասնագիտական գրականության հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ շարժողական կարողությունների և հմտությունների, դրանց վեգետատիվ բաղադրիչների ձևավորվածության և դրա հետ մեկտեղ ֆիզիկական բեռնվա-

ծության միջոցով առողջության ամրապնդման հասնելու համար պահանջվում է ավելի շատ ժամանակ, քան նախատեսված է ուսումնական պլաններով:

Այս խնդիրների լուծմամբ և դրա բացառիկ գործնական կարևորությամբ է պայմանավորված տվյալ հետազոտության թեմայի արդիականությունը և հրատապությունը:

Հետազոտության նպատակը միջին մասնագիտական կրթության համակարգում ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության և «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի կրթադաստիարակչական գործընթացի դիդակտիկ համակարգի տեխնոլոգիականության գիտամեթոդական դրույթների մշակումն է, ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի օպտիմալացման և արդյունավետության բարձրացման գործում մանկավարժական տեխնոլոգիաների դերի բացահայտումը:

Հետազոտության օբյեկտը միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացն է:

Հետազոտության առարկան միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիաներն են:

Հետազոտության գիտական վարկածը այն ենթադրությունն է, որ եթե միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում Ֆիզիկական դաստիարակությունը և «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման գործընթացը կազմակերպվի որպես տեխնոլոգիական գործընթաց՝

- բացահայտվեն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում սովորողների ֆիզիկական դաստիարակության հիմնախնդիրները՝ հաշվի առնելով կրթության մակարդակը ներկայացնող պահանջները, նախագծվի ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության տեխնոլոգիա՝ պլանավորման, վերջնարդյունքների կանխատեսման, նախապատրաստման, իրականացման, արդյունքների արժևորման ու գնահատման փուլերով,
- մանկավարժական տեխնոլոգիայում հստակեցված լինեն ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության վրա ազդող հիմնական գործոններն ու պայմանները, մշակվեն ուսանողների մոտ ֆիզիկական կուլտուրայի ձևավորվածության բացահայտման չափանիշներ,
- մանկավարժական գործընթացում արդյունավետ կիրառվեն ակտիվ մեթոդներ, ապա կբարձրանա ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի արդյունավետությունը, կստեղծվեն պայմաններ ուսանողների առողջության պահպանման ու ամրապնդման համար, հնարավոր կդառնա վեր հանել ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի թույլ կողմերն ու բացթողումները, իրականացնել մանկավարժական շտկում:

Ելնելով հետազոտության նպատակից և գիտական վարկածից՝ աշխատանքում լուծել ենք հետևյալ **հիմնական խնդիրները**.

1. ուսումնասիրել միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում սովորող երիտասարդության ֆիզիկական դաստիարակության ժամանակակից մոտեցումների, մանկավարժական տեխնոլոգիաների և դրանք ֆիզիկական դաստիարակության ոլորտում կիրառելու վերաբերյալ

- գիտամեթոդական գրականությունը և տեսությունները, ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության հիմնախնդիրը, սկզբունքները, մանկավարժական գործընթացները, մանկավարժական-կազմակերպչական մոդելները,
2. վերլուծել միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում սովորողների ֆիզիկական դաստիարակության ժամանակակից մանկավարժական տեխնոլոգիաները՝ հաշվի առնելով տարիքային, հոգեբանական ու անհատական առանձնահատկությունները, նախագծել ուսուցման գործընթացի մանկավարժական տեխնոլոգիայի փուլերը, բացահայտել ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության վրա ազդող հիմնական գործոններն ու պայմանները,
  3. մշակել «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի յուրահատուկ գործառնությունները, նպատակները և կրթության բովանդակությունը արդյունավետ արտացոլող դիդակտիկ գործընթացների մոդել, մանկավարժական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի մանկավարժական-կազմակերպչական այլընտրանքային մոդել,
  4. ցույց տալ միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում առաջարկվող մանկավարժական-կազմակերպչական այլընտրանքային մոդելի, մանկավարժական տեխնոլոգիական գործընթացների միջոցով ուսանողների առողջության ամրապնդման, ֆիզիկական ներդաշնակ զարգացման, մարմնի ճիշտ կեցվածքի ձևավորման, բարոյականային որակների դաստիարակման, ֆիզիկական պատրաստականության և բարձր աշխատունակության ապահովման գործընթացների արդյունավետությունը:

Հետազոտության մեթոդաբանական հիմքը:

Հետազոտությունը կատարված է կրթության հիմնարարացման, ժողովրդավարացման, անհատականացման և հումանիզացման հիման վրա մշակված ժամանակակից կրթական ուղղընթացներին և հարացույցներին համապատասխան: Հետազոտությունների համար մեթոդաբանական հիմք են հանդիսացել կրթական և ուսուցման տեխնոլոգիաների տեսությունը (Վ.Պ. Բեսպալկո, Վ.Կ. Բալսևիչի, Հ.Հ. Պետրոսյան), մանկավարժական հետազոտությունների (Վ.Վ. Կրասևիկի) և ֆիզիկական պատրաստվածության մակարդակի հետազոտության մեթոդաբանությունը (Ե.Պ. Բոյկով, Վ.Պ. Գուբա, Մ.Ի. Սոմյոնով), ֆիզիկական կուլտուրայի տեսությունն ու մեթոդիկան (Վ.Պ Արտեմև, Տ. Լու. Կուրցեվիյա, Յու.Ֆ. Կուրամշին, Ա.Ս. Մաքսիմենկո, Լ.Պ. Մատվեն, Գ.Ղ. Խարաբուզի), առողջության և հոգեֆիզիկական վիճակի հանալիր գնահատման տեսությունը (Բ.Խ. Լանդա, Օ.Գ. Բերեստնեռա, Լ.Ի. Իվանկինա, Կ.Ա. Շարոպին), ֆիզիկական դաստիարակության և սպորտային պատրաստության կատարելագործման վերաբերյալ տեսությունները Վ.Կ. Բալսևիչի, Վ.Ֆ. Կոստյուչենկո, Մ.Ի. Սեմյոնով):

Հետազոտության մեթոդները.

Ատենախոսության հիմնախնդրի լուծման նպատակով հետազոտության ընթացքում օգտագործվել են մի շարք տեսական և գործնական մեթոդներ.

1. տեսական հետազոտության մեթոդներ՝
  - ժամանակակից մանկավարժական, հոգեբանական, գիտամեթոդական և ուսումնամեթոդական աղբյուրների, տեսությունների վերլուծություն,

համադրում և ընդհանրացում, մանկավարժական գործընթացների նախագծում, մոդելավորում,

- պատմահամեմատական վերլուծության մեթոդներ՝ կապված վերացականից կոնկրետի անցման և ուսումնասիրվող երևույթների պատճառահետևողական վերլուծության, ֆիզիկական մշակույթի դաստիարակության տեսական դրույթների մոդելավորման, վերահսկողական փորձաքննությունների:

2. Էմպիրիկ հետազոտության մեթոդներ՝

- դիտում, անկետավորում, թեստավորում, հարցազրույց, դրանց վերլուծություն, համեմատություն, համադրություն և նմանադրություն, ընդհանրացում, մանկավարժական գիտափորձ՝ հաստատող, ձևավորող և ամփոփող փուլերով, արդյունքների վերլուծության մաթեմատիկական և վիճակագրական մեթոդներ,
- ֆիզիկական կուլտուրայի դասավանդող մասնագետների աշխատանքային փորձի ուսումնասիրում և ընդհանրացում, քրոնոմետրաժ:
- ֆիզիկական մշակույթի դաստիարակության գործընթացի, այդ ուղղությամբ ուսումնառողների գործունեության և ինքնուրույն աշխատանքի վերլուծություն:

3. առնչվող բժշկականաբանական գիտությունների մեթոդներ՝

- ֆիզիկական զարգացվածության հիմնական ցուցանիշների մարդաբանական չափումների,
- շարժման առանձին պարամետրերի կառավարման ունակությունների չափումների:

Ըստ հետազոտությունների նպատակների՝ վերոնշյալ մեթոդների օգնությամբ իրականացվել են մանկավարժական գործընթացի նախագծման, գործընթացի արդյունավետության և դաստիարակության գործընթացի սուբյեկտների ֆիզիկական կուլտուրայի ձևավորվածության մակարդակները ստուգող, հավաստող կազմակերպական, մեթոդական հետազոտություններ:

Հետազոտության իրականացման փուլերը.

Տեսական և գործնական հետազոտությունները կատարվել են 2009-2013 թթ. երեք փուլերով.

- առաջին՝ նախապատրաստական փուլում (2009-2010թթ.) ձևավորվել է հասկացությունների ապարատ, իրականացվել բնագավառի տեղեկույթի հավաքագրում, համակարգում, վերլուծվել մանկավարժական, հոգեբանական սկզբնաղբյուրներն ու տեսությունները, կառուցվել հետազոտությունների մեթոդաբանություն, մշակվել օբյեկտի նկարագրման փաստացի նյութեր, բացահայտվել ոլորտում առկա հակասությունները, հիմնախնդիրները, ձևակերպվել հետազոտության թեմա:
- Երկրորդ՝ նախագծման, իրականացման, պրոյեկտման և ներդրման այս փուլում (2010-2012թթ.) հաշվի առնելով միջին մասնագիտական կրթության առանձնահատկությունները, ներկայացվող պահանջները՝ մշակվել է ֆիզիկական դաստիարակության այլընտրանքային մոդել, բացահայտվել մշակված մոդելի իրատեսական լինելը 16-20 տարեկան երիտասարդների ֆիզիկական դաստիարակության իրականացման, նրանց առողջության պահպանման և ամրապնդման համար:

- Երրորդ՝ ընդհանրացնող փուլում (2012-2013թթ) կատարվել է փորձնական նյութի համակարգում, վերլուծում և ընդհանրացում, հետազոտական տեսական մեթոդաբանական հիմքի ճշգրտում, մշակված տեխնոլոգիաների ներդրում մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում, ստացված արդյունքների վերլուծություն, մշակված դրույթների ներդրման արդյունքներով առաջարկությունների ներկայացում, եզրակացությունների և ատենախոսական հետազոտությունների ձևակերպում:

Ստացված արդյունքների և եզրակացությունների **հիմնավորվածությունն ու հավաստիությունը** ապահովված է աշխատանքի մեթոդաբանությամբ, իրականացված հարցումների արդյունքներով, հետազոտությունների մեթոդաբանական հիմքերի, մեթոդների, վարկածի, նպատակի, առաջադրված խնդիրների հիմնավորվածությամբ, հետազոտության տրամաբանական կառուցվածքով, մեթոդների կիրառմամբ, մանկավարժական գիտափորձի տևական բնույթով, վերլուծության արդյունքներով, եզրակացությունների և առաջարկությունների հիմնավորմամբ, ատենախոսության հիմնական դրույթների՝ կրթության նկատմամբ պետության հասարակության, ուսումնական հաստատությունների պահանջների և անձի պահանջմունքների համապատասխանությամբ:

Հետազոտության փորձաքննությունն իրականացվել է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի ընդհանուր մանկավարժության, մասնագիտական կրթության և կիրառական մանկավարժության ամբիոններում, ինչպես նաև հրապարակված գիտական հոդվածներում, գիտափորձի բազա հանդիսացած ուսումնական հաստատություններում:

Հետազոտության գիտական նորոյթ:

1. Բացահայտվել և հիմնավորվել են մանկավարժական տեխնոլոգիաների կիրառման արդյունավետությունը միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում:
2. Մշակվել է ուսանողների ֆիզիկական կուլտուրայի դաստիարակության և «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման գործընթացում արդյունավետություն ապահովող մանկավարժական մոդուլային տեխնոլոգիա՝ միջին մասնագիտական կրթության առանձնահատկությունների հաշվառմամբ:
3. Հիմնավորվել է մշակված տեխնոլոգիաների նպատակահարմարությունը ուսանողների ֆիզիկական կուլտուրայի դաստիարակություն յուրաքանչյուր փուլի (պլանավորում և նախագծում, դիագնոստիկա, մանկավարժական նպատակադրում, նախապատրաստական աշխատանքներ, տեխնոլոգիական հերթագայությունների մշակում, տեխնոլոգիական գործընթացի իրականացում, մշտադիտարկում, գործընթացի արդյունքների արժևորում և գնահատում, մանկավարժական շտկման պլանի կազմում) համար: Մշակվել են ուսանողների ֆիզիկական կուլտուրայի ձևավորման բացահայտման չափանիշներ:
4. Բացահայտվել է միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության հիմնախնդիրը, դասակարգվել են ֆիզիկական դաստիարակության ընդհանուր և հատուկ սկզբունքները, համակարգային մոտեցմամբ մշակվել ֆիզիկական կուլ-

տուրայի դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիական գործընթացի այլընտրանքային մոդել, գործնականում ստուգվել դրա արդյունավետությունը:

5. Հիմնավորվել է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դիդակտիկ համակարգի ձևավորումը որպես կրթադաստիարակչական գործընթացի առանձնահատկություններում արտահայտվող հիմնական գիտամեթոդական հիմնախնդիրների համալիր:

Հետազոտության տեսական նշանակությունը.

Դիտարկված են միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիաները, ֆիզիկական կուլտուրայի ձևավորվածության որոշման չափանիշները, տեխնոլոգիական հերթագայությունները, դրանց կիրառման արդյունավետությունը: Մանրամասն ներկայացված են ֆիզիկական դաստիարակության տեխնոլոգիաները, մեթոդները, միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման գործընթացում դրանց պրոյեկտման հնարավորությունները: Մշակվել են դիդակտիկ համակարգի իրացման նոր, ձևուն մոդուլային տեխնոլոգիա:

Ատենախոսության նյութերը կազմում են նորարարական մոտեցումների մշակման գիտական բազա, հարստացնում են պրոֆեսիոնալ ֆիզկուլտուրային կրթության տեսությունը: Ատենախոսության նյութերի պարունակած նորարարական տեխնոլոգիական գործընթացի հիմնավորումները ուղղված են ֆիզիկական դաստիարակության և «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի կրթադաստիարակչական գործընթացի կազմակերպմանն ու իրականացմանը: Նրանք լրացնում են ֆիզիկական դաստիարակության տեսությունն ու մեթոդիկան:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը.

Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ֆիզիկական կուլտուրայի դաստիարակության և «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման գործընթացում մանկավարժական տեխնոլոգիաները էականորեն բարձրացնում են ֆիզիկական կուլտուրայի ձևավորվածության մակարդակը: Մշակված տեխնոլոգիական հերթագայություններն ապահովում են ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի և միջոցառումների արդյունավետությունը: Բացահայտվել են ուսանողների առողջության ամրապնդման, ֆիզիկական ներդաշնակ զարգացման, մարմնի ճիշտ կեցվածքի ձևավորման, բարոյականային որակների դաստիարակման, ֆիզիկական պատրաստականության և բարձր աշխատունակության ապահովման գործընթացների արդյունավետության ապահովման մանկավարժական տեխնոլոգիաների կիրառման հնարավորությունները:

Հետազոտության փորձաքննությունը.

Հետազոտության ընթացքի և արդյունքների մասին զեկուցվել է ֆիզիկական կուլտուրայի պետական ինստիտուտի հանրապետական 37-րդ գիտամեթոդական գիտաժողովում, Խ.Արփյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի մասնագիտական կրթության և կիրառական մանկավարժության ամբիոնում, մշակված ֆիզիկական դաստիարակության այլընտրանքային մոդելը, տեխնոլոգիական հերթագայությունները փորձարկվել է Երևանի Օլիմպիական հերթափոխի և Երևանի Թեթև արդյունաբերության պետական քոլեջներում:

Կատարված հետազոտական աշխատանքների արդյունքները հրատարակվել են գիտական հանդեսներում:

Պաշտպանության են ներկայացվում հետևյալ հիմնական դրույթները.

1. Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման գործընթացում ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիաների ներդրումը պայմանավորված է հասարակության և կրթության համակարգի զարգացումներով, և զարգացման միտումներով, ուսուցման գործընթացի տեխնոլոգիական բնույթով, գործընթացների առանձնահատկություններով ու բովանդակությամբ:
2. Միջին մասնագիտական կրթությանը ներկայացվող պահանջների և առանձնահատկությունների հաշվառմամբ ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիաներն ապահովում են գործընթացի արդյունավետությունը:
3. Ֆիզիկական դաստիարակության մշակված ուսուցման տեխնոլոգիական հերթագայությունները «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման ժամանակ բովանդակային և գործնական առումով էական առաջընթաց է արձանագրում ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում: Այն հաշվի է առնում «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի յուրահատկությունները, սովորողների տարիքային, հոգեբանական և անհատական առանձնահատկությունները, դասավանդման պայմանները, ապահովում ուսանողների ֆիզիկական զարգացման գործընթացի արգասաբերությունը:
4. «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի դասավանդման գործընթացում առաջարկվող մանկավարժական տեխնոլոգիաների մոդելը ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացը դարձնում է իրատեսական, հստակեցնում է գործունեության սուբյեկտների նպատակներն ու դրդապատճառները, ամրապնդում նրանց առողջությունը, նպաստում առարկայի առաջադիմության բարձրացմանը:

Աշխատանքի կառուցվածքը և ծավալը: Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, 3 գլխից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից: Ատենախոսության ընդհանուր ծավալը 159 էջ է: Աշխատանքը պարունակում է 8 աղյուսակ, 5 հավելված, գրականության ցանկը՝ 117 սկզբնաղբյուրներ և աշխատություններ:

Ներածական մասում հիմնավորված է հետազոտության արդիականությունը, օբյեկտն, առարկան, նպատակն ու խնդիրները, ներկայացված է հետազոտության վարկածը, տեսական և գործնական նշանակությունը, պաշտպանության հիմնադրույթները:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ատենախոսության առաջին՝ «Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության տեսական և մեթոդաբանական հիմքերը» գլուխը բաղկացած է երեք ենթագլխից:

Առաջին՝ «Ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիաների նախագծման տեսական հիմունքները» ենթագլխում

ներկայացվում են ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիաները, ֆիզիկական դաստիարակության և ֆիզիկական զարգացման մանկավարժական տեխնոլոգիական գործընթացը, դրա փուլերը, տեխնոլոգիական հերթագայության ալգորիթմը, ֆիզիկական դաստիարակության ձևերը, Ֆիզիկական դաստիարակության պրակտիկայում օգտագործվող կազմակերպման ձևերը /Ճակատային, խմբային (ըստ բաժինների), հերթափոխային, շրջանաձև, հոսքային շրջանաձև, անհատական/:

Կարևորվում են լրացուցիչ պարապմունքները, որոնք կարող են լինել համալիր, մասնագիտացված, կոնկրետ մարզած:

Հանգամանորեն ներկայացված են նաև մասնագիտացված և ինքնուրույն պարապմունքները: Ֆիզիկական դաստիարակության պարապմունքներ կազմակերպելու համար պետք է հաշվի առնել ուսումնական ծրագրի պահանջները, առ այն, որ ամեն պարապմունք, որպես օրենք, պետք է կազմված լինի ոչ թե մեկ, այլ մի շարք փոխկապակցված բաղադրիչներից (շարժումների ուսուցում, հատուկ գիտելիքների փոխանցում և այլն): Պարապմունքները պետք է անցկացվեն բարձր հուզական մակարդակի վրա, պարապողների մոտ առաջացնեն բավարարվածության զգացում և ֆիզիկական վարժություններով պարբերաբար զբաղվելու ցանկություն:

Երկրորդ՝ **«Ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի ծրագրամեթոդական հիմնավորումը և իրականացման մոդուլային տեխնոլոգիան: Ֆիզիկական կրթության դասընթացի ծրագրային կառուցվածքը»** ենթաալիսում ներկայացվում և վերլուծվում են «Ֆիզիկական կրթություն» ուսումնական ծրագիրը, ուսումնական բաժանմունքներում ուսանողների բաշխման ցուցանիշները, հատուկ ուսումնական բաժանմունքում ֆիզիկական կրթության հիմնական գործառնությունները, ուսանողների պատրաստվածության և նրանց ֆիզիկական զարգացման տարբեր տեսակների կառուցվածքի կազմման սկզբունքը, ուսուցման գործընթացի մոդելների մի քանի տեսակներ, պատրաստվածության մոդուլի բաղադրիչները, առանձնացվում են ֆունկցիոնալ, ինտելեկտուալ, հոգևոր պատրաստվածության մոդուլները և դրանց խնդիրները: Հանգամանորեն ներկայացվում են ֆիզիկական զարգացման, ֆիզիկական և հոգեբանա-ֆիզիկական պատրաստվածության, ֆունկցիոնալ պատրաստվածության, հոգեբանական պատրաստվածության մոդուլները և ուսուցման մոդուլների խնդիրները: Ներկայացվում են սպորտային կատարելագործման բաժանմունքի ուսումնական խմբերը: Տեսական պարապմունքների ընթացքում հատուկ ուշադրություն է դարձվում բժշկական վերահսկման, ինքնավերահսկման և ֆիզիկական կրթության մեթոդիկայի հարցերին, հաշվի առնելով ուսանողների առողջական վիճակի շեղումները: Հստակեցված են ուսումնական գործընթացի գաղափարի դրույթներն ու պահանջները:

Երրորդ՝ **«Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության էությունն ու կառուցվածքը»** ենթաալիսում ներկայացվում են ֆիզիկական կրթության առողջարարական գործառնությունները, ֆիզիկական կրթության ծրագրով նախատեսված ուսումնական պարապմունքների բաժինները, սպորտային խաղերը, դրանց տեսակները, գործառնությունները, մասնագիտական ֆիզիկական պատրաստվածության բովանդակությունը, սահմանավում է «Ֆիզիկական մարզվածություն» հասկացությունը, բացահայտվում է աշխատանքային շարժողական գործողությունների բնույթը մասնա-

գիտական գործունեության տարբեր ձևերում, ներկայացվում է ֆիզիկական պատրաստվածության ստուգման ու գնահատման համակարգը: Ֆիզիկական կրթության հիգիենայի հիմունքների իմացությունը կարևոր նշանակություն ունի ուսանողների առողջ ապրելակերպի կազմակերպման և ֆիզիկական դաստիարակությունը նրանց առօրյա ներմուծելու համար: Անձնական հիգիենայի կանոնների, սովորելու և հանգստի ռացիոնալ ռեժիմի պահպանումը, առօրյայում ֆիզիկական վարժություններով պարբերաբար զբաղվելը ֆիզիկական դաստիարակության ծրագրով նախատեսված խնդիրների հաջող լուծման պարտադիր պայմաններն են: Ձեռք բերված գիտելիքներն անհրաժեշտ է ամրապնդել գործնական պարապմունքներով, փոխկապակցել դրանք ընդհանուր հիգիենայի պահանջների հետ, որոնք ներկայացվում են ուսանողներին ուսումնական և աշխատանքային գործունեության ընթացքում: Այդ թեմայի տեսական գիտելիքները պետք է հաղորդել ուսանողներին ապագա մասնագիտության առանձնահատկություններին համապատասխան, և ամրագրել գործնական պարապմունքների միջոցով՝ ներգրավիչ մարմնամարզության և ֆիզկուլտ դադարի ժամանակ:

Այսպիսով, մասնագիտությունները տարբերվում են ըստ հոգեֆիզիոլոգիական բնութագրերի և աշխատանքի պայմանների, և, հետևաբար, մարդու ֆիզիկական պատրաստության նկատմամբ տարբեր պահանջներ են ներկայացնում:

Մանկավարժական գործունեության պահանջն իր արտացոլումն է գտել միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների ֆիզիկական կրթության ծրագրում: Մասնագիտական ֆիզիկական պատրաստության բովանդակության մեջ մտնում է նաև այնպիսի հիմնական թեմաների տեսական նյութերի ուսումնասիրությունը, ինչպիսիք են՝ մասնագիտական ֆիզիկական պատրաստության էությունն ու խնդիրները, մասնագիտության յուրահատկություններն ու պահանջները ուսանողների ֆիզիկական, ինչպես նաև շարժողական որակների նկատմամբ, նախապատրաստման տվյալ տեսակի համար օգտագործվող կիրառական վարժությունների և սպորտաձևերի բնութագիրը, մասնագիտական ֆիզիկական պատրաստության կազմակերպումը, ուսումնական նորմատիվները:

Ըստ ֆիզիկական պատրաստության մասնագիտական ձևերի ուսանողների պատրաստության ստուգումն ու գնահատումն իրականացվում է հատուկ սահմանված նորմատիվների հիման վրա: Ընդ որում, ստուգողական վարժությունների ցանկը և նորմատիվների մեծությունները որոշվում են ուսանողների ֆիզիկական պատրաստության նկատմամբ կոնկրետ մասնագիտական գործունեության կողմից ներկայացվող օբյեկտիվ պահանջներով:

Ուսանողների կիրառական ֆիզիկական պատրաստության ուսումնական նորմատիվների մշակման ժամանակ անհրաժեշտ է առաջնորդվել քաղաքային և գյուղական տեխ-մասնագիտական ուսումնարանների ֆիզիկական կրթության ծրագրի մեթոդական ցուցումներով և պահանջներով:

Երկրորդ՝ **«Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ուսանողների ֆիզիկական զարգացման արդի հիմնախնդիրները, չափանիշները և ֆիզիկական դաստիարակության սկզբունքները»** գլուխը բաղկացած է երկու ենթապլիֆց:

Երկրորդ գլխի առաջին՝ «Ուսանողների ֆիզիկական զարգացման օրինաչափություններն ու առանձնահատկությունները» ենթագլխում բացահայտվում են ֆիզիկական դաստիարակության գործոնները, հոգեբանական, ֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները: Նշվում է, շարժողական ընդունակությունների արագաշարժության, ուժի, ձկունության մակարդակի զարգացման նկատմամբ օրգանիզմի ֆիզիկական բեռնվածության հարմարվողականության մակարդակը կախված է օրգանիզմի տարիքային առանձնահատկություններից: Ապացուցվում է, որ ձկունության զարգացման համար բարենպաստ է մինչև 13 տարեկան ժամանակահատվածը, արագաշարժության և հավասարակշռության զարգացման համար՝ ցանկացած տարիք (մի փոքր բարենպաստ չէ 8-9 տարեկան հասակը), մկանային ուժի զարգացնելու համար՝ 8-12 և 14 ու ավելի բարձր տարիքները (արգելվում է 13 տարեկանում), դիմացկանության բարձր մակարդակի հասնելու համար՝ մինչև 8 տարեկան, 10 տարեկանում, 12 և ավել տարիքում (արգելվում է 9 և 11 տարեկանում):

Երկրորդ գլխի երկրորդ՝ «Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության սկզբունքները» ենթագլխում սահմանվում է «սկզբունք» հասկացությունը, դասակարգվում են ֆիզիկական դաստիարակության սկզբունքները, ներկայացվում են ընդհանուր սոցիալական ու ընդհանուր մանկավարժական սկզբունքները, որոնցից առանձնացվում են անընդհատության, բեռնվածության և հանգստի համակարգային հերթազայման, զարգացնող և մարզող ազդեցությունների աստիճանական ուժեղացման, բեռնվածության դինամիկայի ադապտատիվ կարգավորման, պարապմունքների կառուցման պարբերականության, ֆիզիկական դաստիարակության տարիքային համապատասխանության սկզբունքները:

Նշվում է, որ զարգացնող և մարզող ազդեցությունների աստիճանական ուժեղացման սկզբունքը նախատեսում է դեպի բարդացում առաջադրանքների բեռնվածության ծավալի և հաճախականության պլանավորված ավելացում և նորացում՝ օրգանիզմի գործառնային հնարավորությունների աճին համապատասխան:

Կարևոր եզրահանգում է այն, որ ֆիզիկական որակների մակարդակի զարգացման ու արագաշարժության, ուժի, ձկունության նկատմամբ օրգանիզմի ֆիզիկական բեռնվածության հարմարվողականության մակարդակը կախված է օրգանիզմի տարիքային առանձնահատկություններից:

Երրորդ՝ «Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների ֆիզիկական ներդաշնակ զարգացման պայմանները և ֆիզիկական դաստիարակության արդի մանկավարժական տեխնոլոգիաները: Փորձարարական աշխատանքի վերլուծություն և արդյունքների ամփոփում» գլուխը բաղկացած է երեք ենթագլխից:

Երրորդ գլխի առաջին՝ «Ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության և ֆիզիկական ներդաշնակ զարգացման մանկավարժական տեխնոլոգիաները: Մանկավարժական նորարարական տեխնոլոգիաների հայեցակարգային հիմնավորումը» ենթագլուխը ներկայացնում է «տեխնոլոգիա» հասկացությունը: Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտում ներկայումս պետք է իրականացվի մասնագիտական, առողջարարական, մանկավարժական և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հիման վրա, որոնք հիմնվում են ուսուցման նոր մեթոդների տիրապետման և ֆիզիկական կրթության ուսումնական գործընթացի

համակարգչայնացման վրա: Այդ պատճառով արդիական է շրջանավարտների մասնագիտական հոգեֆիզիկական պատրաստության ապահովմամբ ֆիզիկական դաստիարակության դասավանդման տեխնոլոգիայի մշակումը: Այդ տեխնոլոգիան պետք է ապահովի մասնագետների նախապատրաստման համակարգային մոտեցումը՝ ֆիզիկական կրթության և սպորտային մարզումների տեսության և մեթոդիկայի ժամանակակից ձեռքբերումների հիման վրա, համապատասխանի գիտելիքների զարգացման ժամանակակից մակարդակին, ուսուցանվողների իրական կրթական խնդիրներին, հասարակության զարգացող պահանջներին:

Բացահայտվում է, որ քոլեջների շրջանավարտների մասնագիտացման գործընթացի կառավարման կազմակերպման հայեցակարգային սկզբունքների ձևավորման խնդիրը, ելնելով ոչ միայն մասնաճյուղի ժամանակակից վիճակի, այլև՝ դրա զարգացման հեռանկարների պահանջներից, կարող է լուծվել միայն մասնագետի անհատական որակների ողջ հավաքակազմի իրականացման դեպքում: Դա հիմք է ծառայում հետագա մասնագիտական ուսուցմանը և մասնագիտացմանն ըստ գործունեության որոշակի մոդելների: Այդպիսի մոդելները պետք է բավարար խտությամբ և զանազանությամբ արտացոլեն մասնագիտության բոլոր կողմերի ներքին կապերի կառուցվածքը:

Հիմնավորվում է այն գաղափարը, որ վերջնական նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է ստեղծել ֆիզիկական դաստիարակության դասավանդման տեխնոլոգիա՝ շեշտը դնելով պահանջվող հատուկ ֆիզիկական պատրաստության վրա: Տեխնոլոգիայի ստեղծումն իր մեջ ներառում է. ֆիզիկական դաստիարակության էության, բովանդակության և կառուցվածքի պարզաբանումը ուսանողների մասնագիտական և հոգեֆիզիկական պատրաստության ապահովման տեսանկյունից, այդ խնդրի լուծման արդյունավետությունը պայմանավորող օպտիմալ միջոցների և մեթոդների հայտնաբերումը, մասնագիտական պատրաստականության և դրա մակարդակների բաղադրիչների գնահատման միջոցների բարձրացման և ՄԿՀ շտկման մեթոդների վրա նպատակասլաց ներազդեցության ճանապարհների որոշումը:

Երրորդ գլխի երկրորդ՝ **«Ֆիզիկական կուլտուրայի դասի կազմակերպման համակարգային մոտեցմամբ այլընտրանքային մոդելը»** ենթազխում ներկայացվում է մշակված և գործնականորեն փորձարկված համակարգային մոտեցմամբ ֆիզկուլտուրայի դասի կազմակերպման հայեցակարգային մոդելը: Տվյալ մոդելն իր մեջ ենթադրում է տարեկան ուսումնական բեռնվածության բախշում (ժամերով) չորս շրջափուլով: Նշվում է, որ յուրաքանչյուր շրջափուլ բաղկացած է երկու փուլից և յուրաքանչյուր շրջափուլի տևողությունը 7-12 շաբաթ է (կախված կիսամյակից):

Առաջին խորացման փուլը ամեն շրջափուլում ավարտվում է ուսանողների անցումով դեպի «ինքնուրույն պարապմունքների» շրջափուլ արտալսարանային ժամանակահատվածում: Կախված օրգանիզմի զարգացման անհատական առանձնահատկություններից ուսանողները ստանում են տնային առաջադրանքներ այս կամ այն հոգեֆիզիկական որակների զարգացվածության (ընդհանուր դիմացկունության, ուժային, համակարգող ունակություններ և այլն) շտկումների երաշխավորությունների ձևով: Համալիրը բաղկացած է տարբեր մկանախմբերի համար 6-10 վարժություններից, կոնկրետ ուսանողի օրգանիզմի անհատական զարգացման առանձնահատկությունների հաշվառմամբ:

Շեշտադրվում է այն գաղափարը, որ ֆիզիկական կուլտուրայի դասի կազմակերպման մոդելի հիմքում ընկած է առաջին հերթին ուսանողի օրգանիզմի կենսաբանական օրինաչափությունների հաշվառումը: Ընդհանուր առմամբ, վերլուծվում են գերակայության, ֆիզիկական դաստիարակության միջոցների փոփոխականության սկզբունքները:

Այսպիսով, մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ֆիզիկական դաստիարակության ծրագրային պահանջները սահմանափակվում են դասավանդողի գործունեությունը վարժությունների ինքնուրույն ընտրության գործում, իսկ ուսանողները դժվարանում են դրանք կատարել:

Ֆիզիկական կուլտուրայի դասի, որպես մանկավարժական համակարգի կառուցման բաղադրիչների հիերարխիական շղթայի խախտումը բերեց խնդիրների դրվածքի որոշակի շեղումների:

Հայտնի է, որ միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ֆիզիկական դաստիարակության համակարգը ուղղորդված է ուսանողների առողջության ամրապնդմանը և ունի առողջարարական ուղղվածություն:

Ելնելով այդ դրույթից, ֆիզիկական դաստիարակության դասին խնդիրների դրվածքը պետք է կրի համալիր, առողջությունը ամրապնդող բնույթ, որոնց ժամանակ կրթական խնդիրների հետ մեկտեղ, ինչպես հաստատում է տեսությունը, պետք է անպայման լինեն առողջարարական, ինչպես նաև դաստիարակչական ուղղվածության խնդիրներ:

Արվում է եզրահանգում այն մասին, որ ֆիզիկական դաստիարակության դասին սովորական, երբեմն նաև օրգանիզմի ցածր հնարավորություններով և ընդունակություններով (ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ հոգեբանական) ուսանողի անհաջողությունը, գործունեության արդյունքների օբյեկտիվ գնահատման ֆոնի վրա էապես նվազեցնում է նրա մոտիվացիան և շարժողական ակտիվությունը:

Ժամանակակից ինտենսիվ կրթական համակարգում ուսանողի շարժողական ռեժիմի կազմակերպումը դասավանդողից պահանջում է պարտադիր հաշվառել ուսանողի օրգանիզմի կենսաբանական առանձնահատկությունները և դրանց զարգացման օրինաչափությունները: Այս համատեքստում մեծ մտահոգություն է առաջացնում ուսումնադաստիարակչական գործընթացում ֆիզիկական ոչ բավարար բեռնվածությունը, որը, ի տարբերություն մտավորի, գերիշխում է: Ֆիզիկական կուլտուրայի ծրագիրը, իր շաբաթական երկու ժամով, (դա կազմում է ընդհանուր դասաժամերի 7-ից 10 տոկոս), չի կարող ուսումնական գործընթացում ուսանողի պատշաճ մակարդակով ապահովել ուսանողների ֆիզիկական զարգացումը, քանի որ պարապմունքների միջև ընկած մեծ ժամանակահատվածը կազմում է մեկ շաբաթ:

Երրորդ գլխի երրորդ՝ **«Փորձարարական աշխատանքի վերլուծություն և արդյունքների ամփոփում:»** ենթագլխում հստակորեն ներկայացվում են հարցման մեթոդաբանությունը, որն իրականացվել է Երևանի Օլիմպիկան հերթափոխի պետական քոլեջում: Հարցմանը մասնակցել են 100 հոգի, երրորդ կուրսի ուսանողներ, որոնք ներկայացնում են հետևյալ սպորտաձևերը՝ ըմբշամարտ, լող, թենիս, ծանրամարտ, աթլետիկա, բռնցկամարտ, ծյուրո, ֆուտբոլ (աղյուսակ 1.): Սեռային տարանջատում չի կատարվել, որևէ սպորտաձևի նախապատվություն չի տրվել: Հարցումն իրականացվել է նույն բովանդակային հարցարանով երկու փուլով: Հաշվի առնելով, որ ֆիզիկական կուլտուրային դաստիարակության

գործընթացը երկարատև է, հարցման առաջին փուլը իրականացվել է ուսումնական տարվա սկզբում, երկրորդը՝ ուսումնական տարվա վերջում, մեր կողմից մշակված այլընտրանքային մոդելի կիրառության պայմաններում:

Հարցման առաջին փուլի արդյունքում՝

Հարցվողների 86% գտնում է, որ ֆիզիկական դաստիարակության պարապմունքները նպաստում են օրվա ընթացքում աշխատունակության բարձրացմանը, 8 %՝ էական տարբերություն չեն գտնում, իսկ 6 %-ին ֆիզիկական դաստիարակության պարապմունքները հոգնեցնում են:

Նոր մոտեցումներով և տեխնոլոգիաներով կառուցված ֆիզիկական դաստիարակության դասերը առաջացրել են հետաքրքրություն 74 % հարցվողների մոտ, բարդ են և անհետաքրքիր 18 % համար, էական տարբերություն չի գտնվել 8%:

Հարցվողների կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության պարապմունքները մեծ նասանք ազդում են կամային (44%) և ֆիզիկական (48%) որակների վրա: Իսկ 8% կարծիքով՝ հուզական որակների վրա:

Ուսանողները ֆիզիկական դաստիարակության դասերի ընթացքում առավել հետաքրքիր և արդյունավետ են համարում ֆիզիզկական բեռնվածությունը (47%), ապա թիմային խաղերը (40%) և ընդամենը 13 % կարևորում են «ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի տեսությունը:

Հարցվողների 47 % կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության դասերը նպաստում են առողջության պահպանմանն ու ամրապնդմանը, 33 % կարծիքով նպաստում են մտավոր ակտիվությանը, 20 % կարծիքով առաջացնում են սպորտով զբաղվելու ձգտում:

Ուսանողների 42 % ցանկանում է, որ ֆիզիկական դաստիարակության դասերը լինեն շաբաթական 3 անգամ, 30%՝ ամեն օր 1 ժամով, 28 %՝ շաբաթական 2 անգամ:

Հարցվողների կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության դասերի արդյունավետությունը, կապված անցկացման ժամի հետ, շատ տարբեր են: Առավոտյան ժամերին նախընտրում են 33 %-ը, դասերի վերջում՝ 29 %-ը, միջանկյալ ժամերին՝ օրվա ընթացքում՝ 27%-ը: Եվ միայն 11%-ը համարում է, որ ֆիզիկական դաստիարակության դասերի արդյունավետությունը կբարձրանա, եթե այն անցկացվի դասերից հետո:

Ուսանողների կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության առարկան կարիք ունի կազմակերպման ձևի և ընթացակարգի օպտիմալացման (31%), գնահատման չափանիշների վերանայման (27%), գնահատման գործընթացի բարելավման (23%) և բովանդակային բարեփոխումների (11%):

Հարցման երկրորդ փուլի արդյունքում՝

Հարցվողների 88% գտնում են, որ ֆիզիկական դաստիարակության պարապմունքները նպաստում են օրվա ընթացքում աշխատունակության բարձրացմանը, 7%՝ էական տարբերություն չեն գտնում, իսկ 5%-ին՝ ֆիզիկական դաստիարակության պարապմունքները հոգնեցնում են:

Նոր մոտեցումներով և տեխնոլոգիաներով կառուցված ֆիզիկական դաստիարակության դասերը առաջացրել են հետաքրքրություն 86% հարցվողների մոտ, բարդ են և անհետաքրքիր՝ 10% համար, էական տարբերություն չեն գտնվել 4%:

Հարցվողների կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության պարապմունքները մեծ նասամբ ազդում են կամային (45%) և ֆիզիկական (51%) որակների վրա: Իսկ 4% կարծիքով՝ հուզական որակների վրա:

Ուսանողները ֆիզիկական դաստիարակության դասերի ընթացքում առավել հետաքրքիր և արդյունավետ են համարում ֆիզիզկական բեռնվածությունը (50%), ապա թիմային խաղերը (44%) և ընդհամենը 6% կարևորում են “ֆիզիկական կուլտուրա” առարկայի տեսությունը:

Հարցվողների 46% կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության դասերը նպաստում են առողջության պահպանմանն ու ամրապրմանը, 32% կարծիքով՝ նպաստում են մտավոր ակտիվությանը, 22% կարծիքով առաջացնում են սպորտով զբաղվելու ձգտում:

Ուսանողների 20% ցանկանում են, որ ֆիզիկական դաստիարակության դասերը լինեն շաբաթական 3 անգամ, 48%՝ ամեն օր 1 ժամով, 32%՝ շաբաթական 2 անգամ:

Հարցվողների կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության դասերի արդյունավետությունը կապված անցկացման ժամի հետ՝ շատ տարբեր են: Առավոտյան ժամերին նախընտրում են 21%, դասերի վերջում 32%, միջանկյալ ժամերին օրվա ընթացքում 25%, 22% համարում են, որ ֆիզիկական դաստիարակության դասերի արդյունավետությունը կբարձրանա, եթե այն անցկացվի դասերից հետո:

Ուսանողների կարծիքով ֆիզիկական դաստիարակության առարկան կարիք ունի կազմակերպման ձևի և ընթացակարգի օպտիմալացման (25%), գնահատման չափանիշների վերանայման (16%), գնահատման գործընթացի բարելավման (17%) և բովանդակային բարեփոխումների (42%):

Գիտափորձի արդյունքները

1. Ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքները

Աղյուսակ 1

ա	նպաստում են օրվա ընթացքում աշխատունակության բարձրացմանը	86%	88%
բ	հոգնեցնում են	8%	7%
գ	էական տարբերություն չեն զգում	6%	5%

2. Նորմուտեցումներով և տեխնոլոգիաներով կառուցված ֆիզիկական կուլտուրայի դասերը`

ա	առաջացնում են հետաքրքրություն	74%	86%
բ	բարդ են և անհետաքրքիր	18%	10%
գ	նախկինից էապես չեն տարբերվում	8%	4%

3. Ձեր կարծիքով ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքները ո՞ր անձնային որակների վրա են ազդում`

ա	կամային	44%	45%
բ	հուզական	8%	4%
գ	ֆիզիկական	48%	51%

4. ֆիզիկական կուլտուրայի դասի ընթացքում առավել հետաքրքիր և արդյունավետ են`

ա	ֆիզիկական բեռնվածությունը	47%	50%
բ	թիմային խաղերը	40%	44%
գ	«Ֆիզիկականկուլտուրա» առարկայի տեսությունը	13%	6%

5. ֆիզիկական կուլտուրայի դասերը`

ա	նպաստում են առողջության պահպանմանն ու ամրապնդմանը	47%	46%
բ	նպաստում են մտավոր ակտիվությանը	33%	32%
գ	առաջացնում են սպորտով զբաղվելու ձգտում	20%	22%

6. ֆիզիկական կուլտուրայի դասերը կլինեն արդյունավետ, եթե նախատեվի շաբաթական`

ա	երկու անգամ	28%	20%
---	-------------	-----	-----

բ	երեք անգամ	42%	48%
գ	ամեն օր՝ մեկ ժամ տևողությամբ	30%	32%

7. Ֆիզիկական կուլտուրայի դասերը կլինեն արդյունավետ, եթե

ա	իրականացվի դասերից հետո	11%	21%
բ	առավոտյան ժամերի	33%	32%
գ	վերջին դասին	29%	25%
դ	միջանկյալ տեղ գրավի օրվա ընթացքում	27%	22%

8. Ֆիզիկական կուլտուրա առարկան կարիք ունի

ա	բովանդակային բարեփոխումների	11%	25%
բ	գնահատման գործընթացի բարելավման	23%	16%
գ	գնահատման չափոնիչների վերանայման	27%	17%
դ	կազմակերպման ձևի, ընթացակարգի օպտիմալացման	31%	42%

Փորձարարական աշխատանքը հաստատեց հետազոտության առաջադրած վարկածի ճշմարտացիությունը: Հետազոտության ստացված արդյունքները հիմք են տալիս եզրակացնելու, որ հետազոտության նպատակին հասել ենք և առաջադրված վարկածը ապացուցված է, առաջադրված խնդիրները լուծված:

Ֆիզիկական կուլտուրայի դասավանդման տեխնոլոգիայի մշակումը միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում կարելի է իրականացնել, միավորելով նրանց ըստ ոլորտների: Լուծելով այն խնդիրները, որոնք դրված են պետական կրթական չափորոշիչներով, ցանկալի է այն իրականացնել քոլեջներում գործող ծրագրի սահմաններում, առանց լրացուցիչ ժամանակի, ուժի և միջոցների:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

1. Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների համար առավոտյան ֆիզիկական վարժությունները պետք է ներառի հիգիենիկ բնույթի ընդհանուր զարգացնող և բազմակողմանի ֆիզիկական պատրաստվածությունը բարձրացնող վարժություններ: Ֆիզիկական վարժությունները պետք է լինեն պլանավորված: Մարզանքի յուրաքանչյուր տարբերակը մշակվի հատուկ ուղղվածությամբ: Վարժությունների համալիրը՝ կախված սեզոնային-կլիմայական պայմաններից, ֆիզիկական պատրաստվածության ուսումնական պարապմունքների բովանդակությունից, պետք է փոխել:

2. Ֆիզիկական կրթության և դաստիարակության համակարգում գործում են ուսուցման հիմնական օրինաչափություններն արտացոլող ընդհանուր մանկավարժական սկզբունքները (դիդակտիկական սկզբունքներ), որոնք ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում ներառում են մի շարք բազմագործառնային մեթոդիկաներ, առանց որոնց հնարավոր չէ բարձր մակարդակով լուծել ուսուցման ու դաստիարակության խնդիրները:

Ֆիզիկական դաստիարակության հաջողության համար շատ կարևոր է մարզվողի գիտակցված գործունեությունը մարզիչի, դասավանդողի կողմից դրված

յուրաքանչյուր խնդրի, հանձնարարության, առաջադրանքների կատարման նկատմամբ: Յուրաքանչյուր կոնկրետ պահանջ դնելու ժամանակ հնարավորության սահմաններում դրա նշանակությունը պետք է հասցվի մարզվողի գիտակցությանը: Ֆիզիկական դաստիարակության դասավանդողի մանկավարժական վարպետության ամենակարևոր կողմերից մեկը հանդիսանում է յուրաքանչյուր առաջադրանքի կատարման նկատմամբ առողջ և կենդանի հետաքրքրություն արթնացնելը:

3. Քոլեջում ուսանողների մասնագիտական-կիրառական ֆիզիկական պատրաստվածության տեխնոլոգիական մոտեցումը պետք է ուսուցման ընթացքում ապահովի ապագա մասնագետների անհրաժեշտ հոգեֆիզիկական որակների, կիրառական գիտելիքների, ունակությունների, կարողությունների, հմտությունների ձևավորումը, որոնք նրանց կօգնեն արագ հարմարվել արտադրական պայմաններին, բարձրացնել մասնագիտական հուսալիության մակարդակը: Գործունեության տարբեր բնագավառներում մասնագետների պատրաստման որակի բարձրացումը հնարավոր է միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների գիտական և ուսումնական ներուժի ակտիվ օգտագործմամբ՝ դասավանդման ժամանակակից տեխնոլոգիաների լայն կիրառության դեպքում: Նոր տեխնոլոգիաներով դասավանդման կատարելագործումը և դրանց ներմուծումն ուսուցման գործընթաց թույլ են տալիս ուսանողներին ուսուցման գործընթացում ավելի ակտիվ դեր խաղալ, իսկ դասախոսներին՝ ունենալ հակադարձ կապ:

4. Ժամանակակից մասնագիտական գործունեությունը մարդուց պահանջում է անհրաժեշտ հոգեֆիզիկական պատրաստվածություն: Քոլեջի շրջանավարտի այնպիսի հոգեֆիզիկական մոդելի առկայությունը կարող է լուծել աշխատանքային նոր պայմաններին արագ հարմարվելու խնդիրը: Ֆիզիկական կուլտուրայի դաստիարակության մասնագիտական ուղղվածությունը պետք է ներառված լինի կրթական ծրագրերում: Դրա հիմնական խնդիրը ֆիզիկական, ֆիզիոլոգիական և հոգեկան որակների ձևավորումն է, որոնք նպաստում են հաջողակ աշխատանքային գործունեության համար բավարար պատրաստականության հասնելուն և այն պահպանելուն: Ժամանակակից պայմաններում ուսանողների ֆիզիկական կրթության տեխնոլոգիականացման հնարավորությունները լիովին կախված են ֆիզիկական կրթության իրականացնող կազմի մասնագիտական որակավորումից և նշանակալիորեն որոշվում են ուսումնամեթոդական, ծրագրային ապահովման առկայությամբ և բավարար նյութատեխնիկական բազայով:

5. Ֆիզիկական կուլտուրայի դասավանդման տեխնոլոգիայում շեշտը պետք է դնել պահանջվող հատուկ ֆիզիկական պատրաստվածության վրա: Տեխնոլոգիան պետք է ներառի ֆիզիկական դաստիարակության էությունը, բովանդակությունը և կառուցվածքը, ապահովի ուսանողների մասնագիտական և հոգեֆիզիկական պատրաստվածությունը: Նպատակահարմար է ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցման տեխնոլոգիայում ներառել նորմատիվային մաս, որը կապված է ուսանողների ֆիզիկական պատրաստվածության արդյունքների գնահատման հետ՝ տարբերակված ըստ ուսուցման տարիների:

6. Գիտական մոտեցման հիման վրա մեր կողմից ստեղծված ուսումնական գործընթացի կառավարման համակարգը, որում միավորել ենք ուսումնառության մոդուլները, պատրաստվածության մոդելները և դրանք միացնող տարրերը,

հիմնված է ուսանողների կողմից համակարգված գիտելիքների ձեռքբերման ու կյանքում դրանց խելամիտ գործնական կիրառության վրա:

Ուսանողների ֆիզիկական վիճակի քանակական և որակական գնահատականների համալիր վերահսկումը պահանջում է, որ ուսումնական գործընթացի ընթացքում իրականացվի զանազան, առաջին հերթին՝ ֆիզիկական և հոգեկան աշխատունակությունը, ֆունկցիոնալ վիճակը գնահատող ցուցանիշների մշտական մոնիթորինգ:

7. Մեր կողմից մշակված ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիայում էապես կարևորվել է պլանավորման, ակնկալվող արդյունքների կանխատեսման, նախապատրաստման, իրականացման, ուսուցման գործընթացի արդյունքների արժևորման ու գնահատման կառուցվածքային հատվածները:

8. Ուսանողների ֆիզիկական կուլտուրայի ձևավորվածության բացահայտման մշակված չափանիշները հնարավորություն են ընծեռում բացահայտել միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում կրթության նոր հարցույցներին համապատասխան ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության հիմնախնդիրը, կիրառել ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիական գործընթացի նախագծման և իրականացման համակարգային մոտեցմամբ մանկավարժական-կազմակերպական այլընտրանքային, մեր կողմից մշակված, մոդելը, որի արդյունավետությունը ստուգվել է գործնականում:

Հետազոտության հիմնական դրույթներն արտացոլված են հետևյալ հրապարակումներում.

1. Գեվորգյան Լ.Գ., Պետրոսյան Հ.Հ. Ֆիզիկական դաստիարակության ընդհանուր մանկավարժական սկզբունքների հիերարխիան մասնագիտական կրթության համակարգում: Մխիթար Գոշ, 2010, թիվ 1, էջ 160-163:
2. Գեվորգյան Լ.Գ. Ֆիզիկական դաստիարակության առանձնահատուկ սկզբունքների հիերարխիան մասնագիտական կրթության համակարգում: Մխիթար Գոշ, 2010, թիվ 2, էջ 164-167:
3. Գեվորգյան Լ.Գ., Պետրոսյան Հ.Հ. Մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսանողների ֆիզիկական դաստիարակության մանկավարժական տեխնոլոգիայի կառուցվածքը: Ֆիզիկական կուլտուրայի պետական ինստիտուտի Հանրապետական 37-րդ գիտամեթոդական կոնֆերանսի նյութեր., 2010, էջ 250-254:
4. Գեվորգյան Լ.Գ. Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ֆիզիկական դաստիարակություն կազմակերպման համակարգային մոտեցմամբ այլընտրանքային մոդելը: Մխիթար Գոշ, 2010, թիվ 3, էջ 151-154:
5. Գեվորգյան Լ.Գ., Պետրոսյան Հ.Հ. Ֆիզիկական դաստիարակության կազմակերպման համակարգային մոտեցումը միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում: Մխիթար Գոշ, 2010, թիվ 3, էջ 147-150

РЕШЕНИЕ ОСНОВНЫХ ЗАДАЧ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ПОСРЕДСТВОМ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В СРЕДНИХ СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - "Теория и история педагогики".

Защита диссертации состоится 12-го февраля 2015 г. в 12⁰⁰ на заседании специализированного совета по педагогике 020 ВАК по присуждению ученых степеней при Армянском государственном педагогическом университете им. Х. Абовяна, по адресу: 0010 г. Ереван. Ул. Тиграна Меца 17.

РЕЗЮМЕ

Актуальность исследования. В сфере среднего специального образования предмет физической культуры, в отличие от остальных общеобразовательных предметов, не был рассмотрен с точки зрения применения педагогических технологий и методики преподавания.

Усложнение функциональных характеристик и соответствующих теоретических положений предмета "физическая культура" актуализирует необходимость системной разработки модели формирования физической культуры, посредством которой становится возможным применение педагогических технологий в области формирования физической культуры в средних специальных учебных заведениях.

Целью исследования является разработка научно-методических положений дидактической системы преподавания предмета "физическая культура", направленной на формирование физической культуры студентов в системе среднего специального образования, а также на оптимизацию процесса формирования физической культуры студентов и раскрытие роли педагогических технологий в деле повышения эффективности организации данного процесса.

Задачи исследования:

1. Изучить в средних специальных учреждениях современные подходы к формированию физической культуры, учебно-методическую литературу по педагогическим технологиям, применительно к сфере воспитания физической культуры, а также теории, принципы, педагогические процессы и управленческие модели.
2. Проанализировать современные педагогические технологии в области формирования физической культуры в средних специальных учреждениях, с учетом возрастных, психологических и индивидуальных особенностей учащихся, спроектировать в учебном процессе этапы применения педагогических технологий, выявить основные факторы и условия, влияющие на формирование физической культуры у студентов.
3. Разработать дидактическую систему предмета "физическая культура", опираясь на системно-структурный анализ педагогических явлений, на моторную активность человека, на поведение и современные педагогические, психологические и биологические теории.
4. Разработать в процессе преподавания предмета "физическая культура" эффективную модульную технологию с учетом особенностей среднего профессионального образования.

5. Обосновать целесообразность разработанных технологий на каждом этапе формирования физической культуры и разработать критерии определения уровня сформированности физической культуры.

Научная новизна исследования

1. Разработана педагогическая модульная технология, обеспечивающая эффективность преподавания предмета “физическая культура” в средних профессиональных учебных заведениях.
2. Обоснована с применением педагогических технологий педагогически организационной альтернативной модели процесса формирования физической культуры и показана в средних специальных учреждениях продуктивность педагогической-организационной альтернативной модели посредством обеспечения педагогических технологических процессов.
3. Разработана альтернативная модель формирования физической культуры и на практике проверена ее эффективность.
4. Показано, что применение педагогических технологий в процессе формирования физической культуры и преподавания предмета “физическая культура” способствуют формированию и развитию интереса к данному предмету, активному вовлечению студентов в учебный процесс и повышению эффективности учебного процесса.

Теоретическая значимость исследования:

Рассмотрены педагогические технологии формирования физической культуры в средних специальных учебных заведениях, разработаны критерии определения уровня сформированности физической культуры, технологическая преемственность и эффективность их применения. Подробно представлены технологии, методы формирования физической культуры, а также возможности проектирования их в процессе преподавания предмета “физическая культура” в средних специальных учебных заведениях.

Практическая значимость исследования:

В средних специальных учебных заведениях в процессе преподавания предмета “физическая культура” и формирования физической культуры существенно повышается уровень сформированности физической культуры. Чередование разработанных технологий обеспечивает эффективность процесса воспитания физической культуры. Раскрыты возможности применения педагогических технологий, направленных на укрепление здоровья студентов, гармоничное физическое развитие, формирование правильной осанки, воспитание морально-волевых качеств, обеспечение физической подготовленности и высокой работоспособности.

Апробация исследования:

О процессе и результатах исследования было доложено на 37-ой научно-методической конференции государственного института физической культуры, на кафедре профессионального образования и прикладной педагогики в АГПУ им. Х. Абовяна. Разработанная альтернативная модель формирования физической культуры, технологические чередования были апробированы в колледжах олимпийской смены и в государственном колледже легкой промышленности г. Еревана.

Содержание исследования отражено в структуре диссертации, которая состоит из введения, двух глав, заключения, библиографии и приложений.

По теме диссертации опубликовано 5 статей.

GEVORGIAN LEVON GARNIK

THE SOLUTION OF THE MAIN OBJECTIVES OF PHYSICAL EDUCATION IN VOCATIONAL SCHOOLS THROUGH TEACHING TECHNOLOGY

REZUME

Thesis for degree of candidate of pedagogical sciences, speciality 13.00.01 – "Theory and History of Pedagogy".

The defense of the thesis will be held in February 12, at 12⁰⁰, 2015 at the session of the Special Board 020 HAC (Higher Attestation Commission) to award degrees under the Armenian State Pedagogical University after Kh. Abovyan, address: 0010, st. Tigran Mets 17, Yerevan.

The relevance of the research. In the field of vocational education subject physical education, unlike other general subjects, does not have its own technology and teaching methodology.

The increasing functional characteristic and appropriate theoretical standpoints of the subject of "physical culture" actualizes the necessity of system developing a model to build physical education, whereby it becomes possible to use pedagogical techniques in the field of physical education in secondary vocational schools.

The aim of the research is to develop the scientific and methodological standpoints of the didactic system of teaching the subject "physical culture" aimed at building physical culture of students in the system of vocational education, as well as at optimizing the process of building physical education and disclosing the roles of pedagogical technologies to improve the efficiency of organizing this process.

The main objectives of the research:

1. Study the modern approaches to building students' physical culture, academic-methodological literature on teaching technologies which can be applied to the sphere of physical culture education, as well as to the theory, principles, pedagogical processes, managerial models in vocational institutions.
2. Analyze the modern educational technology in the field of physical education in vocational institutions, taking into account age, psychological and individual characteristics of students, design the stages of applying educational technologies in the learning process, identify the key factors and conditions affecting the students physical education.
3. Develop the didactic system of the subject "physical culture", based on the systematic structural analysis of pedagogical phenomena on the motor activity of human behavior and modern pedagogical, psychological and biological theories.
4. Work out in the process of teaching "physical culture" an efficient modular technology, taking into account the main features of vocational education.

5. Substantiate the expediency of the technologies worked out at each stage of physical training and to develop criteria for determining the level of forming physical culture.

Scientific novelty of the research:

1. A teaching module technology is developed to provide the effectiveness of teaching "physical culture" in secondary vocational schools.
2. It substantiates the pedagogical and organizational alternative model to use educational technologies in the education process and show in vocational educational institutions the productivity of organizational alternative model through providing pedagogical technological processes.
3. An alternative model of building physical culture is developed and its effectiveness is verified in practice.
4. It is shown that the use of pedagogical technologies in the process of building physical culture and teaching the subject "physical culture" contributes to the formation and development the interests to the subject, the active involvement of students in the learning process, and enhance the productivity of the educational process.

The theoretical significance of the research:

It considers the educational technology of building physical culture in vocational schools, defines the criteria for determining the level of building physical education, technology and the efficiency of their succession and effectiveness of applying them. The technologies, methods of forming physical culture are presented in detail as well as the opportunities of designing new courses to teach "physical culture" in secondary vocational schools.

The practical significance of the research

The application of the given model essentially increases the level of formed physical culture. The alternation of the developed technologies ensures the effectiveness of the process forming physical culture. The possibilities of application of pedagogical technologies are revealed aimed at improving the health of students, harmonious physical development, the formation of the correct posture, nurturing moral and volitional qualities, maintenance of physical fitness and productive efficiency.

The exploration of the research:

The main findings and results of the research were presented at the 37th Scientific Conference of State Institute of Physical Culture, at the session of the department of vocational education and applied pedagogy in ASPU after Kh. Abovyan. The developed alternative model of physical training, technological alternations were tested in the College of Olympic shifts and State College of Yerevan Light Industry.

Content of the study is reflected on the structure of the dissertation, which consists of the introduction of two chapters, conclusion, bibliography and appendices. On the topic of the dissertation are published 5 articles.